

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL

IYUN/6-SON, III-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 2026-yil, iyun.
III-qism*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdulkarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

SUD BOSHQARUVCHILARI FAOLIYATINING IQTISODIY RAG'BATLANTIRISH TIZIMI VA ULARNING SUBSIDIAR JAVOBGARLIGI: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	12
Soliyev Damirjon Nurmatovich	
BLOKCHEYN TEKNOLOGIYASI ASOSIDA MOLIVAVIY TRANZAKSIYALARNI NAZORAT QILISH TIZIMI (SMART-KONTRAKTLAR, MARKAZLASHMAGAN MA'LUMOTLAR BAZASI VA AUDIT IZLARI)	18
Olimova Mukhlisa Vohidjon qizi	
SANOAT SEKTORIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH: STRATEGIK AFZALLIKLAR VA TO'SIQLAR TAHLILI	26
Xatamov Ochildi Qurbonovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ	32
PhD. Юлдашева С.Ш	
TREND MODELLARI YORDAMIDA MEHNAT RESURSLARI SONINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH	38
Haydarova Dinora Atamurot qizi	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВЫКУПА И ПРОДАЖИ КВОТ НА ОРОСИТЕЛЬНУЮ ВОДУ	43
Гоженко Борис Владимирович	
MOLIVAVIY LEVERIJ SAMARASI VA QARZ MABLAG'LARINI BOSHQARISHDA UNDA FOYDALANISH	50
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
XIZMATLAR SOHASIDA WEBMONEY TO'LOV TIZIMINI KOMPYUTERDA O'RNATISH VA SOZLASHNING IQTISODIYOTDAGI ROLI	55
Fazilat Esirgapovna Jomonqulova	
Nizomov Murod	
Qurbonboyeva Rayhon Bahronjon qizi	
MECHANISMS FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF A HEALTHY LIFESTYLE	58
Shukhrat Mashrabboevich Mamadaliyev	
BANK SEKTORIDA OPERATSION SAMARADORLIK VA XAVFLARNI BOSHQARISHNI BAHOLASH	62
R.I.Rashidov	
A.N. Elmurodov	
A.A. Muhiddinov	
TRANSFORMING ECONOMIC GOVERNANCE IN UZBEKISTAN THROUGH DIGITAL PUBLIC SECTOR TOOLS	68
Bokhodirov Boriykhon Boburovich	
Bahromjon Urmanov	
TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA VA KREDIT SALOHİYATINI BOSHQARISH	74
Ergashova Nilufar Sobirovna	
DEHQON XO'JALIKLARIDA QO'SHILGAN QIYMAT ZANJIRINING SHAKLLANISHI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	80
Azizov Shohsuvor Yuldashevich	
VERTIKAL INTEGRATSİYALASHGAN BANK TUZILMASINI "YAGONA MFO" TEKNOLOGIYASI ASOSIDA TRANSFORMATSIYA QILISH SXEMASI	84
Qo'shboqov Doniyorbek Maxramqulovich	

O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA "YASHIL EKOTIZIM" VA RESURS SAMARADORLIGI (RECP)NI JORIY ETISHNING METODOLOGIK ASOSLARI HAMDA EMISSIALARNI KAMAYTIRISH SAMARADORLIGI.....	90
Do'stqobilov Ulug'bek Ibrohimovich	
TURIZM SOHASIDA OILAVIY TADBIRKORLIK TUSHUNCHALARINING MAZMUN VA MOHIYATIGA ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR	94
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna	
СНИЖЕНИЕ ТЕХНИЧЕСКИХ И КОММЕРЧЕСКИХ ПОТЕРЬ ЭЛЕКТРОЭНЕРГИИ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАСПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫХ СЕТЕЙ УЗБЕКИСТАНА	100
Маърупова Дилсора Абдулла кизи	
O'ZBEKISTON QURILISH SOHASIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHNING INSTITUTIONAL SHART-SHAROITLARI.....	105
Qodirov Sardorbek Isroiljon o'g'li	
АКАДЕМИЧЕСКИЕ НАВЫКИ И ОСОБЕННОСТИ ИХ ФОРМИРОВАНИЯ	113
Усманова Зумрад Исламовна	
Рахматуллаев Алижон	
Сайфитдинов Азизжон	
G'AZNACHILIK OPERATSIYALARINING BANKLIKVIDLIGINI TA'MINLASHDAGI O'RNI (SILICON VALLEY BANK MISOLIDA).....	119
Axadov Shahboz Shuxrat o'g'li	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ТВЁРДЫМИ БЫТОВЫМИ ОТХОДАМИ В Г. ТАШКЕНТЕ: ОТ ПОЛИГОННОГО ЗАХОРОНЕНИЯ К РЕСУРСНО-ЭНЕРГЕТИЧЕСКОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ	127
Джусупов Кубанычбек	
STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI AXBOROT TA'MINOTINING METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	133
Umidjon Kostayev	
DEVELOPMENT OF A METHODOLOGY FOR TEACHING STUDENTS OBJECTORIENTED PROGRAMMING IN A VIRTUAL COLLABORATIVE ENVIRONMENT USING GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS	140
Saidova Dilfuza Ergashovna	
AUDIT SIFATI NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH	145
Muydinov Erkin Jamaldinovich	
THE ROLE OF E-COMMERCE IN ECONOMIC DEVELOPMENT: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN'S DIGITAL TRANSFORMATION.....	152
Shakhriddinova Sitora Tolibjon kizi	
THE IMPACT OF SUSTAINABILITY PRACTICES IN THE AGRICULTURAL INDUSTRY IN UZBEKISTAN.....	157
Yorkin Ziyodullaev	
Munisa Bekmirzaeva	
РОЛЬ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В ЗЕЛЕНОМ РОСТЕ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	166
Мохамед Эйд Али Балбаа	
Усманова Азиза Алишеровна	
OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING INNOVATSION YO'LLARI.....	173
Shakirxodjaeva Zuxraxon Rustamxanovna	
BARQAROR RIVOJLANISH HISOBOTLARINI TUZISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	180
Menglikulov Baxtiyor Yusupovich	

THE IMPACT OF SUSTAINABILITY PRACTICES IN THE AGRICULTURAL INDUSTRY IN UZBEKISTAN	184
Yorkin Ziyodullaev Munisa Bekmirzaeva	
TASTE OF PLACE: HOW LOCAL-INGREDIENT SOURCING AFFECTS GUEST SATISFACTION AND MENU PROFITABILITY IN HOTEL RESTAURANTS	193
Bahodirova Durdona Atametova Sevara	
INTERACTIONS IN CREATIVE TOURISM: RESIDENTS' PERSPECTIVES IN UZBEKISTAN.....	198
Dildora Khodjaeva Mukhamedkhodjaevna Jasmin Raxmidinova	
XO'JALIK YURITUVCHISUBYEKTLARNING LIKVIDLILIGINI TA'MINLASH MASALALARI	204
Bauyetdinov M.J.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA MINTAQA TABIIY RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	212
Safarov Otabek Abduhamidovich	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINING NAZARIY JIHATLARI.....	218
O'rinov Akmaljon Axmadjonovich	

SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINING NAZARIY JIHATLARI

O'rinov Akmaljon Axmadjonovich
Farg'ona davlat universiteti
"Iqtisodiyot" kafedrası dotsenti, i.f.n.
ORCID: 0009-0008-2940-8428

Annotatsiya: Mazkur maqolada innovatsion-investitsion faoliyatning iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Innovatsiyalarni joriy etish hamda investitsiya resurslaridan samarali foydalanishning korxonalar faoliyatiga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, innovatsion-investitsion jarayonlarni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijasida ushbu faoliyatning raqobatbardoshlik va samaradorlikni oshirishdagi roli asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: innovatsiya, innovatsion-investitsion faoliyat, iqtisodiy rivojlanish, samaradorlik, modernizatsiya, yangilanish, nou-xau, rentabellik, iqtisodiy o'sish.

Abstract: This article highlights the role and significance of innovation and investment activities in economic development. The impact of innovation implementation and the efficient use of investment resources on enterprise performance is analyzed. In addition, the main directions for the development of innovation and investment processes are examined. The study substantiates the role of these activities in enhancing competitiveness and improving efficiency.

Keywords: innovation, innovation and investment activity, economic development, efficiency, modernization, renewal, know-how, profitability, economic growth.

Аннотация: В данной статье раскрыты роль и значение инновационно-инвестиционной деятельности в экономическом развитии. Проанализировано влияние внедрения инноваций и эффективного использования инвестиционных ресурсов на деятельность предприятий. Также рассмотрены основные направления развития инновационно-инвестиционных процессов. В результате исследования обоснована роль данной деятельности в повышении конкурентоспособности и эффективности.

Ключевые слова: инновация, инновационно-инвестиционная деятельность, экономическое развитие, эффективность, модернизация, обновление, ноу-хау, рентабельность, экономический рост.

KIRISH

So'nggi yillarda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarning ustuvor yo'nalishlaridan biri milliy iqtisodiyotimizning turli tarmoqlariga innovatsion loyihalarni joriy etishni jadallashtirish, xususan, sanoat korxonalarini tomonidan innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish, boshqaruvga oid innovatsiyalardan ishlab chiqarish faoliyatida keng foydalanish va yuqori iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga erishish, shuningdek, milliy iqtisodiyotning innovatsion salohiyati va raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan.

O'zbekistonda so'nggi yillarda iqtisodiyotni innovatsion rivojlanish yo'liga o'tkazish maqsadida amalga oshirilayotgan islohotlarga ustuvorlik qaratilib kelinmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasida "biz O'zbekistonni rivojlangan mamlakatga aylantirishni maqsad qilib qo'ygan ekanmiz, bunga faqat jadal islohotlar, ilm-ma'rifat va innovatsiya bilan erisha olamiz" [1], deb aytgan fikrlari

keyingi yillarda mamlakatimizda milliy iqtisodiyot tarmoqlari, jumladan, sanoat korxonalarini innovatsion boshqaruvining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirishning uslubiy asoslarini tadqiq etish dolzarb va ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligini anglatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Klassik iqtisodiy adabiyotlarda “innovatsiya” atamasiga ko‘plab mualliflik ta’riflari berilgan bo‘lib, lotincha “innovation” so‘zidan olingani holda, yangilash, o‘zgartirish kiritish degan ma’noni anglatadi. Ushbu atama iqtisodiy adabiyotga ilk bor Y. Shumpeter tomonidan kiritilgan bo‘lib, olim innovatsiya iqtisodiy kategoriyasiga quyidagicha mualliflik ta’rifini beradi: “yangi turdagi iste’mol tovarlari va xizmatlari, jumladan, korxonalarining egallagan bozor hajmini oshirishda yangi shakldagi ishlab chiqarish jarayonlarini boshqarish amaliyotini tashkil etish, yangi turdagi transport vositalaridan foydalanishi yoki ularni amaliyotga tatbiq etilish innovatsiya deb baholanadi” [2].

Yana bir iqtisodchi olim E. Dandon o‘z izlanishlarida korxonalar boshqaruvi jarayonida innovatsiyaning kreativlik, strategiya, amalga oshirish (realizatsiya) va foydalilik kabi tarkibiy komponentlarga ega bo‘lishini ajratib ko‘rsatadi [3].

A.N. Xramtsova va A.A. Axmatovalar tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotlarda korxonalar boshqaruvi jarayonida innovatsiya iqtisodiy kategoriyasining mazmunini yoritishda iqtisodchi olimlar tomonidan berilgan ta’riflarni quyidagi uch guruhga ajratish mumkin bo‘ladi:

- innovatsiya iqtisodiy kategoriyasining mazmunini yangilik, nou-xau bilan bog‘liq holda tushuntirish;
- innovatsiyaning mazmunini yoritishda yangi bir mahsulotni ishlab chiqarish, jumladan, uning texnik va texnologik xususiyatlarini o‘zida mujassamlashtirgan butun bir jarayon sifatida tushuntirish;
- innovatsiya mazmunini yoritishda yangi g‘oya va fikrlarni amaliyotga tatbiq etish bilan bog‘liq bo‘lgan, shuningdek, yangi shakldagi takomillashtirilgan mahsulot ishlab chiqarishni harakatga keltiruvchi kuch sifatida baholash [4].

Mahalliy olimlarimizdan Sh.N. Zaynutdinov [5], A.A. Madaliyev [6], D. Shodiyev [7], N.M. Rasulov [8], Sh.G. Akramova [9], O.E. Ernazarov [10], E. Shodmonov, D. Bababekov, B. Tursunov [11] kabi olimlarimiz o‘z tadqiqotlarini olib borishgan. Ushbu mahalliy olimlarimizning ilmiy tadqiqotlari sanoat korxonalarida innovatsion boshqaruv samaradorligini oshirish jarayonida yuqori malakali kadrlarga bo‘lgan talab, xususan, sanoat korxonalarining boshqaruvi samaradorligini oshirishda innovatsion ishlanmalardan foydalanishning uslubiy jihatlari o‘rganishgan.

Klassik iqtisodiy adabiyotlarda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida sanoat korxonalarida innovatsion boshqaruvning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish, korxonalar boshqaruvida innovatsiyalardan foydalanish amaliyotini yanada kengaytirish, sanoat korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda innovatsion loyihalarni amalga oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish zaruriyatini keltirib chiqaradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda tahlil va sintez usuli, abstraksiya usuli, induksiya va deduksiya usullari, qiyosiy tahlil usuli, iqtisodiy-matematik usullar hamda empirik tahlil usulidan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tashqi bozorga chiqish korxonalaridan raqobat muhitiga moslashishni talab etadi va o‘z mahsulotlariga (brendiga), mavqeiga va o‘rniga ega bo‘lishni anglatadi. Bozorlar mahsulot bilan g‘oyat to‘yingan, taklif talabdan ustun bo‘lgan hozirgi sharoitda har bir ishlab chiqaruvchi iste’molchi ehtiyojlariga mos mahsulot taklif etishga intiladi. Xaridorning ayrim ehtiyojlari teng yoki qisman o‘zgaradigan sharoitlarda bir xil yoki har xil mahsulotlar ayni bir paytda taklif etiladi. Bunday sharoitda iste’molchi o‘zining mablag‘iga qarab, ehtiyojni ko‘proq va yuqori darajada qondiradigan tovarni tanlaydi.

Agar mahsulot narxi va sifati iste’molchi talablariga mos kelmasa, korxonaning bozordagi raqobatbardoshligi pasayishi mumkin. Shunday ekan, har qanday korxonalar, qolaversa, mamlakat raqobat muhitida o‘z o‘rni va mavqeini yo‘qotmasdan saqlab qolishi, kelgusi istiqbolini yaratish uchun innovatsion faoliyatga e’tibor qaratishi hamda uni rivojlantirishga urinishi lozim.

Har qanday korxonalar innovatsion faoliyatining natijasi muvaffaqiyatli va samarali bo‘lishi ko‘p jihatdan uni moliyalashtirish manbalarini va usullarini aniqlashga bog‘liq. Innovatsion faoliyatni moliyalashtirish manbalari bo‘lib davlat, turli korxonalar, moliya-sanoat guruhlari, kichik biznes korxonalarini, investitsiya va innovatsiya

jamg'armalari, mahalliy boshqaruv organlari, jismoniy shaxs va boshqalar hisoblanadi. Ularning barchasi xo'jalik yuritish jarayonida ma'lum darajada ishtirok etib, innovatsion faoliyatning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi [12].

Sanoat korxonalarida innovatsion faoliyatni moliyalashtirishning yaxshi asoslangan tizimini yaratish, moliyaviy mablag'larni jamg'arish va innovatsion harakatlar uchun sarflashga sharoit yaratadi [13].

Innovatsion faoliyatni moliyalashtirishni tashkillashtirish tamoyillari, avvalo, ularning moliyalash manbalarining ko'pligiga va turli-tumanligiga, moliyaviy foydaning o'sishini ta'minlay oladigan innovatsiyalarni moliyalashtirishga asoslanadi.

Innovatsion faoliyat samaradorligi ko'rsatkichlari tizimi:

Iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida korxonalar faoliyati samaradorligini oshirish va yuksak darajadagi iqtisodiy o'sishni ta'minlash muhim ahamiyatga egadir. Tajribalardan ma'lumki, barcha tarmoqlarda va ular tarkibidagi korxonalarda innovatsion faoliyatning rivojlanganligi mamlakat iqtisodiyotning tashqi va ichki xatarlarga moslashuvchanligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, innovatsiya faoliyati ma'lum darajada xarajatlarni talab etadi va jiddiy xavf-xatarlarga moyil bo'ladi. Bunday holat korxonalar innovatsion faoliyati uchun uzviy bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, korxonalar innovatsion faoliyati muhim ahamiyatga ega hisoblanadi [11].

Innovatsion salohiyatning umumiy iqtisodiy samaradorligini baholash uchun quyidagi ko'rsatkichlar tizimidan foydalanish mumkin:

$$E_T = \sum_{t=0}^{Tr} (P_t - Z_t) * a_t$$

Bu yerda

Tr – kelgusi davr;

P_t – t – yil natijasi

Z_t – t – yilda innovatsiyalar uchun xarajat

a_t – diskontirlangan ko'effitsiyent.

Integral samaradorlikni boshqacha, sof diskontlangan daromad, sof hozirgi qiymat yoki sof kamaytirilgan qiymat deb ham atalishi mumkin.

Innovatsiyalar rentabelligi indeksi J_R , buni daromad yoki foyda indeksi deb atash ham mumkin. Daromadlilik indekslarini hisobot davridagi qilingan daromadlarning qaytarilgan qiymat indeksi hisobiga nisbati quyidagi formula yordamida aniqlanadi.

$$J_R = \sum_{t=0}^{Tr} D_j * a_t / \sum_{t=0}^{Tr} K_t * a_t$$

J_R – rentabellik indeksi

D_j – t – davr daromadi

K_t – t – davrda innovatsiyalarga qilingan investitsiyalarning miqdori

Agar integral samaradorlik — E_i — ijobiy bo'lib, rentabellik indeksi $J_R > 1$ bo'lsa, bu ikki ko'rsatkich bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. $J_R > 1$ da innovatsion loyiha iqtisodiy jihatdan samarali hisoblanadi. Aksincha, loyiha rentabellik indeksi $J_R < 1$ samarasiz deb hisoblanadi.

Rentabellik me'yori ER. Bir necha yillar uchun diskontlangan daromadlarning qiymati innovatsion investitsiyalarga tenglashtirilgan chegirmalarning stavkasini aks ettiradi. Bunday holda innovatsion loyihalarning daromadlari va xarajatlari hisoblangan vaqtga to'g'ri keladi.

$$D = \sum_{t=0}^T \frac{Dt}{(1 + E_r)^2} \quad K = \sum_{t=0}^T \frac{K_t}{(1 + E_r)^t}$$

D – yillik pul daromadi

K – innovatsiyalarga qilingan dastlabki investitsiyalar

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining hozirgi rivojlanishi innovatsiya, yangi texnika va texnologiyalarning ishlab chiqarishga tatbiq etishga bog'liq bo'lib, bu insoniyat taraqqiyoti hamda nazariy-amaliy bilimlar bog'liqligi bilan amalga oshiriladi.

Innovatsiyalarni alohida korxonalar va qolaversa butun iqtisodiyotning faoliyat ko'rsatishiga qay darajadagi ta'sirini chuqur o'rganish hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu borada O'zbekiston Respublikasida ushbu sohada amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish maqsadga muvofiqdir[11].

Innovatsion faoliyat samaradorligini tahlil qilish.

Milliy iqtisodiyotni innovatsion salohiyati, korxonalar ishlab chiqarayotgan tovarlarga doimiy tarzda yangi o'zgartirishlar kiritilishiga, yangi mahsulotlar yaratilishiga, iste'molchilar talablarini qondirish uchun ilmiy-texnik taraqqiyotning eng yangi yutuqlarini ishlab chiqarishga joriy etilishida namoyon bo'ladi. Bularning barchasi bozordagi mavjud mavqeni ushlab turish, korxonaning uzoq muddatli iqtisodiy samaradorligini ta'minlash va jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuviga imkoniyat beradi.

1-rasm: Innovatsion mahsulotlar, ishlanmalar va xizmatlarning samaradorlik turlari[11].

Innovatsion salohiyat iqtisodiy rivojlanishni ilmiy-texnikaviy yoki ishlab chiqarish jarayonini amaliy jihatdan tubdan yangilash va takomillashtirishning asosiy omili ekanligidan kelib chiqqan holda, fundamental ilmiy tadqiqotlar asosan iqtisodiyot tarmoqlarini samarali rivojlantirish bo'yicha tegishli iqtisodiy siyosatga asoslangan holda olib borilishi maqsadga muvofiq. Innovatsion faoliyat yangi ishlab chiqarish korxonalarini tashkil etish,

mavjudlarini rag'batlantirish hisobiga yangi mahsulot turlarini ishlab chiqarish va xizmatlarni ko'rsatishni tashkil etishda o'z ifodasini topadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot jarayonidan kelib chiqib, shunday xulosa qilish mumkinki, sanoat korxonalarini rivojlantirish jarayonida innovatsion-investitsion faoliyatning muhim jihati bu korxonalar samaradorligida o'z aksini topishidir. Innovatsion-investitsion faoliyat iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Ushbu faoliyat yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda mahsulot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Investitsiyalar innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali korxonalarining rivojlanish imkoniyatlarini kengaytiradi. Innovatsiyalar esa mavjud resurslardan yanada samarali foydalanish imkonini yaratadi. Natijada ishlab chiqarish xarajatlari kamayib, korxonaning moliyaviy barqarorligi mustahkamlanadi. Innovatsion-investitsion faoliyat mamlakatda yangi ish o'rinlari yaratilishiga va iqtisodiy o'sish sur'atlarining jadallashishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash va investitsion muhitni yaxshilash barqaror iqtisodiy taraqqiyotning muhim shartlaridan biridir. Umuman olganda, innovatsion-investitsion faoliyat uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanish va yuqori samaradorlikka erishishning asosiy vositasi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. – 2020-yil 24-yanvar. – URL: <https://uza.uz/uz/posts/zbekistonrespublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>

Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.

Дандон Э. Инновации: как определять тенденции и извлекать выгоду. – М.: Вершина, 2006. – 304 с.

Храмцова Н.А., Ахматова А.А. Теоретические основы управления инновационной деятельностью предприятия // Стратегии бизнеса. – 2018. – № 10 (54). – С. 18–22.

Zaynutdinov Sh.N., Rasulov N.M. Innovatsion menejment: darslik. – T.: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2020. – 540 b.

Mamadaliyev A.A. Iqtisodiyotni boshqarishda inson omilini faollashtirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmidan foydalanishni takomillashtirish: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T., 2017. – 28 b.

Shodiyeva D. Milliy iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishini investitsiyalashning nazariy asoslarini takomillashtirish: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T., 2020. – 58 b.

Rasulov N.M. Korporativ tuzilmalarda innovatsion jarayonlarni strategik boshqarish uslubiyotini takomillashtirish: iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. – T., 2021. – 81 b.

Akramova Sh.G. O'zbekistonda innovatsion iqtisodiyot shakllanishi sharoitida inson kapitalining rivojlanishi: monografiya. – T.: Iqtisod-Moliya, 2014. – 180 b.

Ernazarov O.E. Innovatsiyalar asosida sanoat korxonalarini samaradorligini oshirish: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – T., 2020. – 60 b.

Shodmonov E.Sh., Bababekova D.Sh., Tursunov B.O. Korxonalar iqtisodiyoti va innovatsiyalarni boshqarish: darslik. – T., 2019. – 525 b.

Астапов К. Инновации промышленных предприятий и экономический рост // Экономист. – 2002. – № 6. – С. 44–51.

Ильдяков А.В. Проблемы финансирования инновационной деятельности предприятия // Современные исследования социальных проблем. – 2012. – № 1.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>